

ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Εισαγωγή

Τα τελευταία 150 χρόνια που μεσολάβησαν απ'το πρώτο Διάταγμα "περί Κτηματολογίων" στην Ελλάδα (2.12.1836 ΦΕΚ 70) μέχρι την ψήφιση απ' τη Βουλή των Ελλήνων του Νόμου για τον "Όργανισμό Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδος" (Ν.1647/86, 19.9.86 ΦΕΚ 141 τ.Α.), όλη η σχετική φιλολογία κι επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε απ' τους οραματιστές του Κτηματολογίου, κι όσους ειδικότερα επιστημονικά ασχολήθηκαν με το θέμα, αλλά κι οι ποικιλόμορφες αντιρρήσεις, αντιθέσεις κι αντιπαραθέσεις που αυτές προκάλεσαν, αναφερόταν κυρίως στον αντικειμενικά:

Ολικό / Ολοκληρωμένο / Συνολικό,
Εθνικής κλίμακας, εμβέλειας και σημασίας και
Δημόσιο, Αποδεικτικό και μακροπρόθεσμα Αναπτυξιακό
χαρακτήρα του.

Οι παραπάνω γενικά αποδιδόμενες (αλλά και κατά πολλούς αμφιλεγόμενες) ιδιότητες του Εθνικού Κτηματολογίου καθώς και η μη άμεση και βραχυπρόθεσμα αξιοποιήσιμη χρησιμότητά του απ' την κάθε κυβέρνηση, με διαφορετικά πολιτικά σκεπτικά και επιστημονική αξιολόγηση, (ανάλογα με τις συγκεκριμένες κάθε φορά ιστορικές, οικονομικοκοινωνικές και πολιτικές συνθήκες και τις επιστημονοτεχνικές εξελίξεις) αποτέλεσαν θεμελιακής υφής τεκμηρίωση τόσο, της αξιοπιστίας του ως δυναμικής μακροπρόθεσμης επένδυσης, όσο και της προσδοκίας συμβολής του σε μια διαδικασία αυτοπροσδιορισμένης αυτοδύναμης κι εθνικά ανεξάρτητης ανάπτυξης της χώρας μας.

Πράγματι,

- (I) από τον αγώνα της Εθνικής Ανεξαρτησίας και την σταδιακή συγκρότηση του Ελληνικού Κράτους, μέχρι τις αποτυχημένες απόπειρες αστικής ολοκλήρωσης των Χ.Τρικούπη και Ελ.Βενιζέλου,
- (II) απ' την Εθνική Αντίσταση και την απελευθέρωση απ' την ναζιστική κατοχή ως τις πρώτες μεταπολεμικές προσπάθειες "ανασυγκρότησης" κι ανάπτυξης και
- (III) απ' την περίοδο της αντίστασης στην πρόσφατη δικτατορία ως τις αρχές της δεκαετίας του '80,

με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, το Εθνικό Κτηματολόγιο ιδώθηκε ως εργαλείο εξορθολογισμού της εθνικής οικονομίας, ως η βασικότερη μελέτη υποδομής αναπτυξιακών σχεδίων και προγραμμάτων και χάραξης κι υλοποίησης Πολιτικής Γης σε εθνικό επίπεδο, αλλά κι ως στοιχείο ουσιαστικού εκσυγχρονισμού κι εκδημοκρατισμού της συγκεντρωτικής και συγκεντροποιημένης ελληνικής δημόσιας διοίκησης.

Η φύση, το είδος, η πληθώρα κι η ευρύτητα των μετρητικών και ποιοτικών πληροφοριών που το Εθνικό Κτηματολόγιο προοριζόταν να περιέχει στις κατά καιρούς κυρίαρχες εκδοχές του:

του τεχνικού,

του τεχνικού/νομικού,

του τεχνικού/νομικού/οικονομικού,

του τεχνικού/νομικού/οικονομικού/κοινωνικού και

του σύγχρονου Αναπτυξιακού κι Ολοκληρωμένου Κτηματολογίου,

(που βέβαια καθόριζαν τις προσδοκώμενες εφαρμογές του αλλά και καθοριζόταν απ' τις συγκεκριμένες ανάγκες κι απαιτήσεις της ελληνικής κοινωνίας, στη συγκεκριμένη κάθε φορά δυναμική ισορροπία παραγωγικών δυνάμεων και παραγωγικών σχέσεων), απεικόνιζαν διαλεχτικά σε κάθε περίοδο, τόσο τα μεγάλα οράματα που κινητοποιούσαν το ελληνικό "έθνος" όσο και τα μεγάλα προβλήματα που αυτό αντιμετώπιζε στην ιστορική του πορεία.

Έτσι το όραμα της "ανάπτυξης" για τις εκάστοτε καλούμενες δυνάμεις "της προόδου", που ήταν συνώνυμο σε μεγάλο βαθμό και σύμφυτο με τις έννοιες του "εθνικού" δημοκρατικού προγραμματισμού, της διοικητικής αποσυγκέντρωσης, του σεβασμού του Περιβάλλοντος, του εκσυγχρονισμού, της συμμετοχής, αλλά και του ορθολογισμού γενικότερα στα πεδία της παραγωγής και της απασχόλησης, προϋπέθετε αναπόδραστα ως ασφαλές θεμέλιο, την συνολική, ακριβή, αξιόπιστη κι ολοκληρωμένη γνώση της συγκεκριμένης φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας της χώρας μας αλλά και των αλληλεπιδράσεων και των τάσεων μεταβολών τους δια μέσου του χρόνου.

Μ' άλλα λόγια τη γνώση ενός συνόλου ποιοτικών και μετρητικών πληροφοριών με στοιχείο αναφοράς την Μοναδιαία Ιδιοκτησία/Χρήση/Εκμετάλλευση Γης (ΜΙΧΕΓ), πάνω στην οποία, (κι ιδιαίτερα στην Ελλάδα), λαμβάνονται θετικά ή αρνητικά, από τους ιδιοκτήτες και το κράτος σημαντικότερες "αναπτυξιακής" φύσης αποφάσεις.

Η Μεταλλαγή της Πολιτικής για το Κτηματολόγιο

Απ' τις αρχές όμως της δεκαετίας του '80 κι ενώ η Κυβέρνηση που προήλθε απ' τις εκλογές του '81 είχε εξαγγείλει με το πρόγραμμά της την θεσμοθέτηση και λειτουργία του Εθνικού

Κτηματολογίου, άρχισε ταυτόχρονα να εξελίσσεται αδιόρατα και σταδιακά μια σημαντικότερη "μεταλλαγή" σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, η οποία δεν έχει ακόμη πάρει τα οριστικά τελικά της χαρακτηριστικά και που φαίνεται να επηρεάζει αποφασιστικά, τόσο την μέση κοινωνική συνείδηση και την επικρατούσα αντίληψη για το Εθνικό Κτηματολόγιο ως βασική μελέτη υποδομής ανάπτυξης, όσο και την ίδια την σχετική μ' αυτό (ως θεσμό υπό ίδρυση και λειτουργία) πραγματικότητα.

Κι αυτό βέβαια παρά την ψήφιση τελικά απ' τη Βουλή λόγω αδρανειακής δυναμικής του Νόμου 1647/86 μετά από μαραθώνιες κι αντιφατικές διεργασίες στους κόλπους της Κυβέρνησης.

Ορόσημο γι' αυτή τη "μεταλλαγή" δεν ήταν, όπως ίσως θα ανέμενε λογικά κανείς, αυτή καθ' εαυτή κυρίως η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα κι η συνακόλουθη έναρξη μιας φυσιολογικής και συστηματικής (θεσμικά και πρακτικά) διαδικασίας προσαρμογής της σε δομές και λειτουργίες κοινοτικού, (υπερεθνικού) χαρακτήρα, όσο,

- (α) η ραγδαία κι οβιδιακή μεταμόρφωση της σχετικής πολιτικής σημαντικότερων τμημάτων των πολιτικών δυνάμεων της χώρας, οι οποίες μεταβλήθηκαν, ή μεταβάλλονται συν τω χρόνω, από ακραιφνείς υπέρμαχοι μιας πολιτικής, εθνικά ανεξάρτητης, προγραμματισμένης κι αυτοδύναμης ανάπτυξης, σε εξ ίσου ακραιφνείς υπέρμαχους της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και
- (β) οι πρόσφατες εξαιρετικά αρνητικές πολιτικές εξελίξεις, που αποτελούν βέβαια το ορατό μόνο τμήμα σε πολιτικό επίπεδο της βαθύτατης κρίσης της ελληνικής κοινωνίας των τελευταίων χρόνων και οι οποίες, απ' το τέλος ιδιαίτερα του 1983 και μετά, προδιέγραφαν νομοτελειακά την σταδιακή υποβάθμιση ή και εγκατάλειψη αρχών και στόχων προγραμματικού και σχεδιαστικού χαρακτήρα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και την επανεμφάνιση (και πολλές φορές σε χειρότερη μορφή) των γνωστών ευκαιριακών και περιστασιακών πολιτικών και πρακτικών του παρελθόντος.

Ο εισηγητής ο οποίος με το βιβλίο του "Κτηματολόγιο και Αναδασμός. Πολιτική Γης" (Εκδ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1980, 1985 και 1989) αλλά και με τη σχετική εκπαιδευτική κι ερευνητική δουλειά του των τελευταίων εικοσιπέντε ετών, υποστήριξε δημόσια, σταθερά, την θεσμοθέτηση του Οργανισμού Κτηματολογίου και Χαρτογραφήσεων Ελλάδας (Ο.Κ.Χ.Ε.) για τον προγραμματισμό και τον συντονισμό σ' εθνικό επίπεδο του συνόλου των δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην σύνταξη κι αποκεντρωμένη τήρηση και λειτουργία του Πολυδιάστατου, Αναπτυξιακού, Εθνικού Κτηματολογίου, πιστεύω ότι νομιμοποιείται να σχολιάσει σήμερα κριτικά τις συνέπειες της "μεταλλαγής" αυτής και τις πολύπλευρες επιπτώσεις της καθώς και τις προοπτικές του Εθνικού Κτηματολογίου στις νέες συνθήκες.

Και πιο συγκεκριμένα:

Τρία χρόνια μετά την θεσμοθέτηση του Ο.Κ.Χ.Ε. η λειτουργία του καρκινοβατεί.

Πέρα απ' τις αιτίες που ο εισηγητής είχε επισημάνει με την κριτική του στο σχετικό σχέδιο νόμου και στις οποίες εκτεταμένα αναφέρθηκε στο πρώτο διήμερο για το Κτηματολόγιο που οργάνωσε το Ε.Μ.Π. και την έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης, βασικότερος κι ουσιαστικότερος λόγος γι' αυτό ήταν και είναι η εγκατάλειψη απ' την Κυβέρνηση βασικών αρχών του προγράμματός της που αναγόρευαν το Εθνικό Κτηματολόγιο ως ένα απ' τα βασικά εργαλεία υποδομής της αναπτυξιακής πολιτικής.

Έτσι,

- (α) τα καλούμενα "Ειδικά Κτηματολόγια" Δασικό, Αμπελουργικό, Ελαιοκομικό κ.λ.π. συνεχίζονται ή αδρανούν, ερήμην πάντως του Ο.Κ.Χ.Ε. (ο οποίος υποτίθεται ότι είναι ο θεσμοθετημένος σχετικός κεντρικός επιτελικός συντονιστικός φορέας) απορροφώντας εν τούτοις ή και διασπαθίζοντας τα σχετικά κονδύλια με τις γνωστές καταδικασμένες παραδοσιακές μεθόδους.
- (β) ειδικές αναπτυξιακές δραστηριότητες όπως π.χ.
 - η Επιχείρηση Πολεοδομική Ανασυγκρότηση
 - ο σχεδιασμός κι η πραγματοποίηση των βέλτιστων αναδιαρθρώσεων καλλιεργειών
 - η αποδοτικότερη αξιοποίηση σχετικών χρηματοδοτικών πρωτοκόλλων της Ε.Ο.Κ.
 - η εφαρμογή πολιτικής εκσυγχρονισμού και βελτίωσης των γεωργικών διαρθρώσεων
 - η τεκμηρίωση της κοινωνικοοικονομικής σκοπιμότητας μεγάλων τεχνικών/αναπτυξιακών έργων, κ.λ.π. είτε αποδυναμώνονται αποφασιστικά ή εξακολουθούν ν' αντιμετωπίζονται (όταν αντιμετωπίζονται) με τον γνωστό απ' το παρελθόν εμβλωματικό, περιστασιακό κι ευκαιριακό τρόπο, ερήμην των απαραίτητων ποιοτικών και μετρητικών στοιχείων υποδομής που θα πρόσφερε το Εθνικό Κτηματολόγιο,
- (γ) εξακολουθούν να συνυπάρχουν οι παράλληλες και συχνά επικαλυπτόμενες αλλά και αλληλοαναιρούμενες πολιτικές των αρμοδίων για τα Δημόσια Κτήματα υπηρεσιών και φορέων, με φανερές τις συνέπειες τόσο για την αξιόπιστη κι ακριβή απογραφή της δημόσιας ακίνητης περιουσίας, όσο και για την προστασία και την βέλτιστη για το δημόσιο συμφέρον και συντονισμένη αξιοποίησή της,
- (δ) συνεχίζονται απρογραμμάτιστα κι ανεξάρτητα από μια ολοκληρωμένη στρατηγική που θα έπρεπε να έχει εκπονήσει ο Ο.Κ.Χ.Ε. οι αναθέσεις χαρτογραφικών, κτηματολογικών, τοπογραφικών κ.λ.π. εργασιών από όλους τους φορείς του δημόσιου τομέα και της τοπικής αυτοδιοίκησης, χωρίς καμιά μέριμνα, εκπλήρωσης κάποιων προϋποθέσεων και σεβασμού τεχνικών προδιαγραφών, που θα επέτρεπαν την άρτια τεχνικά ένταξη τους στη συνέχεια στο πρόγραμμα εργασιών του Εθνικού Κτηματολογίου,

- (ε) οι χαρτογραφικές υπηρεσίες του δημόσιου τομέα εξακολουθούν να μη επικοινωνούν μεταξύ τους αλλά και με τον Ο.Κ.Χ.Ε. και με τα Πανεπιστήμια, με αποτέλεσμα να καθυστερεί ή και να χάνει μεταξύ άλλων η χώρα μας, είτε μερικά ή και ολοσχερώς, τη δυνατότητα αξιοποίησης πολύτιμων πόρων και ειδικά σχετικά προγράμματα της ΕΟΚ (π.χ. το πρόγραμμα αγροτικών στατιστικών με εφαρμογή τηλεπισκοπικών μεθόδων, τα ΜΟΠ πληροφορικής κ.λ.π.)
- (στ) η οκτάχρονη απ' το 1981 προσπάθεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ακίνητης εκκλησιαστικής περιουσίας φαίνεται να συρρικνώνεται τελικά στην καλύτερη περίπτωση σε μια "άσκηση επί χάρτου" (και μάλιστα λευκού), στο βαθμό που καμιά πλευρά δεν γνωρίζει την αντικειμενική υλική βάση της σχετικής διαπραγμάτευσης.
- (ζ) συνεχίζεται όπως πάντα ασύδοτα αλλά και εκρηκτικά (και στην τρέχουσα προεκλογική περίοδο) η αυθαίρετη δόμηση και ιδιαίτερα η μεθοδευμένη αποψίλωση δασικών εκτάσεων, η καταπάτηση παραλιακών δημοσίων εκτάσεων, η προέκταση της ξηράς μέσα στη θάλασσα για αλλοίωση του αιγιαλού και μια σειρά άλλες προπαρασκευαστικές πράξεις διασπάθισης του φυσικού διαθέσιμου γη στις τουριστικές, τις αγροτικές, τις δασικές και τις αστικές περιοχές.
- (η) απελευθερώνονται οι ασκοί του Αιόλου για ακόμη μεγαλύτερες παρανομίες στην χρήση κι εκμετάλλευση της γης με βάση την απόφαση για ελεύθερη, χωρίς πολεοδομικές άδειες και περιορισμούς πολιτικής γης, ανέγερση αγροτικών κτισμάτων απ' τους αγρότες / παραγωγούς. Παρά τις αγαθές ίσως προθέσεις του νομοθέτη οι αγρότες / παραγωγοί και τα αγροτικά κτίσματα, χωρίς κτηματολογικό έλεγχο θα υποκατασταθούν ταχύτατα απ' τους γνωστούς εμπόρους γης και τις νέες αυθαίρετες και κερδοφόρες επιχειρήσεις τους.

Κτηματολόγιο από και με την Τοπική Αυτοδιοίκηση

Επιχειρήσαμε ν' αναλύσουμε παραπάνω τις νέες συνθήκες μέσα στις οποίες μεταλλάσσεται και μεταβολίζεται η αντίληψη, η πολιτική αλλά και η μέση κοινωνική συνείδηση για το Κτηματολόγιο, στο γενικότερο κλίμα της κοινωνικής και πολιτικής κρίσης και την συνολική κατάσταση του δημόσιου βίου, που βέβαια προσανατολίζει ή τουλάχιστον επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό, τόσο την βούληση, όσο και τις επιμέρους επιλογές της κεντρικής πολιτικής εξουσίας, να προωθήσει ή όχι το θεσμό του Κτηματολογίου στην Ελλάδα.

Το κλίμα της περιόδου 1974-1983, με την επαρκή επιστημονική τεκμηρίωση απ' το ΤΕΕ του ΠΣΔΑΤΜ και τα Πολυτεχνεία της χώρας της ανάγκης σύνταξης και τήρησης του Εθνικού Κτηματολογίου ως βασικής μελέτης υποδομής Ανάπτυξης και την σχετική ομοφωνία τουλάχιστον

των επιστημονικών και κοινωνικών φορέων, (η οποία οδήγησε βέβαια και το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης να ψηφίσει τον Νόμο για τον Ο.Κ.Χ.Ε. το 1986) αποτελεί πλέον μια μακρινή ανάμνηση.

Η ασυνέπεια κι η γενικότερη αναξιοπιστία της κυβερνητικής πολιτικής απ' το 1983 και δώθε σε βασικά πεδία της, καθορίζει τις νέες παραμέτρους του προβλήματος αλλά και τη στάση και τις πολιτικές προτεραιότητες των άλλων κομμάτων.

Με νέο στοιχείο την λειτουργία πλέον του Ο.Κ.Χ.Ε. και την "δυνάμει" ουσιαστική παρέμβαση του στις εξελίξεις, (σύνταξη και κύρωση των τεχνικών προδιαγραφών, συνάρθρωση των σχετικών δημόσιων υπηρεσιών, του προσωπικού και των εξοπλισμών τους, έλεγχος, συντονισμός και έγκριση των σχετικών προγραμμάτων όλου του δημόσιου τομέα, αυτοδύναμη, αποκεντρωμένη και αποσυγκεντροποιημένη δομή και λειτουργία του, σχεδιασμένη αξιοποίηση όλων των σχετικών πόρων του κρατικού προϋπολογισμού κ.λ.π.), ο εισηγητής θα ήθελε να επιχειρηματολογήσει για μια ουσιαστικότερη παρέμβαση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην σύνταξη, τήρηση και λειτουργία του Κτηματολογίου της Ελλάδας, χωρίς βέβαια να διαφεύγουν της προσοχής του κάποιοι σοβαροί ενεδρεύοντες κίνδυνοι, ακόμη κι από μια τέτοια προοπτική.

Έτσι αν δεχθούμε, όπως είναι άλλωστε και προφανές:

1. Ότι το βασικό επίπεδο συνήθους χρήσης και κοινωνικής χρησιμότητας των ποιοτικών και μετρητικών πληροφοριών του Κτηματολογίου αναφέρεται κυρίως σε επιλογές, πράξεις και δραστηριότητες τοπικού χαρακτήρα.
2. Ότι η συντριπτική πλειοψηφία των χρηστών των πληροφοριών του, (ιδιοκτήτες, μελλοντικοί ιδιοκτήτες, ενοικιαστές, υπηρεσίες, μελετητές, επενδυτές κ.λ.π.), αλλά κι όσων άλλων νομιμοποιούνται σχετικά, έχουν μια μόνιμη κυρίως σχέση με το Δήμο ή τον Σύνδεσμο Κοινοτήτων στα όρια των οποίων κείνται οι υπό έρευνα μοναδιαίες ιδιοκτησίες/χρήσεις/εκμεταλλεύσεις γης (MIXEΓ).
3. Ότι είναι λογική, θεμιτή και τεχνικά και διοικητικά επιθυμητή ως και επιβαλλόμενη πολλές φορές, όχι μόνο η αυτονότητα αποκεντρωμένη τήρηση και ενημέρωση των στοιχείων του Κτηματολογίου, αλλά ακόμη κι αυτή η ίδια η σύνταξή του, ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες τεχνολογικής ανάπτυξης, (αυτοδύναμες - σ'επίπεδο νομού ή και μεγάλων δήμων και συνδέσμων κοινοτήτων - μονάδες φωτογραμμετρικών και τηλεπισκοπικών αποδόσεων, τοπογραφικών/γεωδαιτικών/χαρτογραφικών εργασιών και συστημάτων ολοκληρωμένων κτηματολογικών και γεωγραφικών πληροφοριών γης).
4. Ότι ο Δήμος κι Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Κοινοτήτων αποτελούν αντικειμενικά:
(α)πεδίο σχεδιασμού κι υποστήριξης τοπικών πρωτοβουλιών και δράσεων ανάπτυξης και συντονισμένης αξιοποίησης της δημόσιας και δημοτικής ακίνητης περιουσίας,

- (β) πεδίο εύλογης ανταποδοτικής ωφέλειας υπηρεσιών κτηματολογίου,
- (γ) το βέλτιστο δυνατό από άποψη τεκμηρίωσης διοικητικό επίπεδο διεκδίκησης και αξιοποίησης κοινοτικών πόρων (κοινωνικό ταμείο - ταμείο περιφερειακής ανάπτυξης - FEOGA),
- (δ) τον πλέον νομιμοποιημένο και αξιόπιστο φορέα προπαγάνδης, ενημέρωσης και πληροφόρησης των πολιτών τόσο για τις πολυδιάστατες ωφέλειες απ' την σύνταξη, τήρηση και ενημέρωση του Εθνικού Κτηματολογίου, όσο και για τις υποχρεώσεις συμβολής τους στην πραγματοποίηση των σκοπών του, (με τους τίτλους ιδιοκτησιών και την ακριβή υπόδειξη των ορίων τους),
- (ε) τον αρμοδιότερο και πλέον αποδεκτό κοινωνικά φορέα ελέγχου, προστασίας και διαφύλαξης από καταπατήσεις, πολύτιμων ή και αναντικατάστατων για το κοινωνικό σύνολο φυσικών διαθεσίμων και χρήσεων γης,
- (στ) τον πλέον ευαισθητοποιημένο κοινωνικό φορέα, για τον έλεγχο των διαδικασιών αγοραπωλησιών ελληνικής γης από ξένους και για την παρακολούθηση του περιβάλλοντος,

αποδεικνύεται, ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί ν' αποτελέσει, στο γενικότερο κλίμα κρίσης, την τελευταία γραμμή άμυνας του αναπτυξιακού θεσμού του Εθνικού Κτηματολογίου, την ώρα ιδιαίτερα που αξίες και διαδικασίες, διαφάνειας, αντικειμενικότητας, προστασίας του δημόσιου συμφέροντος, ορθολογισμού κι εκσυγχρονισμού βρίσκονται σε υποχώρηση.

Αρκεί βέβαια να μη αναπαραχθούν (και μάλιστα πολλαπλασιαστικά) και σε επίπεδο τοπικών εξουσιών, τα, όχι μόνο πρόσφατα, οδυνηρά φαινόμενα της κεντρικής εξουσίας.

Βιβλιογραφία

- Δ.Ρόκος: "Κτηματολόγιο και Αναδασμός Πολιτική Γης". Εκδ. Μαυρομμάτη, Αθήνα 1981 και 1985, Θεσσαλονίκη (υπό έκδοση) 1989.
- Δ.Ρόκος: "Φυσικά Διαθέσιμα Κτηματολόγιο και Ολοκληρωμένες Αποδόσεις". Εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1981 και 1985.
- Δ.Ρόκος: Εισηγήσεις στο πρώτο διήμερο: "Προοπτικές του Ελληνικού Κτηματολογίου". Ε.Μ.Π., Αθήνα 1986.